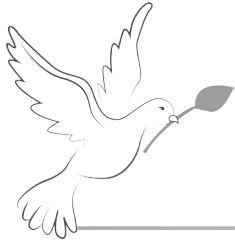

ชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*
Bang Wua Community: Creating Public Seedlings for Developing
Economy of Community

¹ อรชร ไกรจักร และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์

Orachorn Kraichakr and Khanthong Wattanapradith

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: khantong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ 2) เพื่อนำเสนอโมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย แกนนำชุมชนบางวัว จำนวน 12 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีการศึกษาข้อมูลพื้นที่ชุมชนบางวัวจังหวัดสมุทรปราการ และการประชุมระดมสมอง กำหนดปัญหาโดยผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในกระบวนการของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาเดิมปัญหาชุมชนมีความขัดแย้ง ไม่เห็นถึงความหมายและคุณค่าในการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ขาดความรู้กฎหมาย ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน การเล่นหวย ความไม่เข้าใจการพัฒนาหน้าที่จิตสาธารณะ พบว่า ได้ทำการสร้างความเข้าใจ สร้างรูปแบบและกิจกรรม เพื่อสร้างผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ระดมความคิดประชุมกลุ่ม ขยายผลกิจกรรมในความร่วมมือของผู้นำ โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้นำที่มีผลงานนวัตกรรมลดค่าหวยระดับประเทศด้วยการออม

โมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ประกอบด้วย 1) การศึกษาถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ 2) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำด้วยกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้นำชุมชนบางวัว 12 คน ให้เห็นคุณค่า ความหมายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมาย เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นกำลังแห่งความรอบรู้ ความฉลาด ผู้นำที่มีคุณธรรมและ จริยธรรมของกลุ่มพลังจิตสาธารณะ เกิดตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม ลดหยดด้วยการออม และการตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว

คำสำคัญ: ผู้นำต้นกล้า; จิตสาธารณะ; เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This research article is an action research with two objectives: 1) to create a participation process for developing common good leaders for Bang Wua Community and 2) to present the development model of common good leaders for community economic development. The sample population included 12 community leaders from Bang Wua Community, Samut Prakan Province. The data were collected from the study of community profile data and the brainstorming sessions with the topics decided by the stakeholders from the community. The qualitative data were analyzed using the induction.

The results showed that the initial problems stem from the previous community conflicts, their inability to understand the meaning and values of common good, the lack of knowledge on laws and the community economic situations, addictions to lotto, the lack of understanding of common good. Activities were created to cultivate common good leaders for developing community economy. These activities included group discussions and brainstorming's, which expanded into knowledge sharing with local monks, government officials, and community leaders, as well as a national model leader that innovated the curbing of lotto gambling with saving.

The Development Model of common good leaders for community economic development consisting of 1) Learned from successful model of common-good driven development in other communities. 2) Creating activity for transforming 12 leaders from Bang Wua community to realize the common values and reasons for meaningful coexistence to help each other drive local economy. These leaders will become the force of knowledge and wisdom, full of morality and ethics of the public mindset group. The study will bring about a model for economic development, innovation for curbing lotto with savings, and creation of the group, titled "Truth of Saving for Developing Economy in Bang Wua Community".

Keywords: Common good leaders; Public Mindset; Economy of community

บทนำ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบัน จากข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย ณ ไตรมาส 3 ปี 2561 พบว่าที่ผ่านมาแม้อัตราการขยายตัวของหนี้ครัวเรือนของไทยจะค่อนข้างทรงตัว แต่ยังคงถือว่าอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ 77.8 ต่อ GDP หรือร้อยละ 114.6 ต่อรายได้ประชาชาติ โดยถือเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาค และอาจจะยิ่งกังวลใจเมื่อพิจารณาประกอบกับข้อสรุปจากงานวิจัยของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติพบว่า “คนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้น เป็นหนี้นานขึ้น และเป็นหนี้มากขึ้น” กล่าวคือ (1) คนไทยเริ่มเป็นหนี้เร็วขึ้น และเป็นหนี้เสียตั้งแต่อายุน้อย โดยครึ่งหนึ่งของคนอายุประมาณ 30 ปี มีหนี้จากสินเชื่ออุปโภคบริโภคและหรือหนี้บัตรเครดิต ขณะที่หนึ่งในห้าของคนที่เป็นหนี้เสียกระจุกอยู่ในกลุ่มลูกหนี้ที่ช่วงอายุ 29 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนวัยทำงานและอยู่ในช่วงสร้างรากฐานครอบครัว (2) คนไทยเป็นหนี้ยาวนาน โดยปริมาณหนี้ต่อหัวเร่งขึ้นสำหรับคนในช่วงอายุประมาณปลาย 20 เข้า 30 ปี และยังคงอยู่ในระดับสูงตลอดอายุการทำงาน ที่สำคัญระดับหนี้ไม่ได้ลดลงแม้จะเข้าสู่วัยใกล้เกษียณ สะท้อนถึงปัญหาความมั่นคงในชีวิต (3) คนไทยมีหนี้มูลค่ามากขึ้น โดยค่ากลางหรือ median ของหนี้ต่อหัวเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวจากประมาณ 70,000 บาท ณ สิ้นปี 2553 มาอยู่ที่ประมาณ 150,000 บาท ณ สิ้นปี 2559 นอกจากนี้ ความเปราะบางของภาคครัวเรือนยังสะท้อนจากสัดส่วนของคนที่ดีอยู่ในวงจรหนี้เสียซึ่งมีจำนวนไม่น้อย โดยกว่าร้อยละ 16 หรือประมาณ 3 ล้านคนมีสถานะค้างชำระเกินกว่า 90 วัน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกหนี้ที่ต้องถูกเจ้าหน้าที่ติดตามทวงถามหรืออยู่ระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย และนี่คือมูลเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนไม่สามารถพัฒนาเดินหน้าต่อไปได้แม้รัฐบาลจะมียกงบประมาณให้การสนับสนุน ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน การพัฒนาผู้นำชุมชนให้เข้าใจมองเห็นความสำคัญของปัญหานี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ

ชุมชนบางบัวพัฒนา เป็นชุมชนเมืองที่มีความเจริญเติบโตของประชากรมีจำนวนครัวเรือน 2,215 ครัวเรือน จำนวนประชากร 5,388 คน แยกเป็นประชากรชาย 2,593 คน ประชากรหญิง 2,793 คน อายุประชากรที่จำนวนมากสุดอันดับหนึ่ง คือ กลุ่มช่วงอายุ 26 ถึง 49 ปี มีประชากร จำนวน 2,226 คน รองลงมา กลุ่มช่วงอายุ 50 ถึง 60 ปี มีประชากร จำนวน 774 คน และอันดับสาม กลุ่มช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีประชากร 665 คน (Kulcharoen, 2018) สภาพแวดล้อมในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ครัวเรือนมีการหนี้นอกระบบ ภาระหนี้กองทุนหมู่บ้าน วิเคราะห์ได้ว่าการขยายประชากรของกลุ่มวัยเจริญพันธุ์และวัยทำงาน สะท้อนถึงการเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนารูปแบบความร่วมมือผู้นำชุมชน ในด้านเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างองค์กร และ ในเชิงการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้น ย่อมมีผลดี และผลกระทบในทางตรงกันข้าม

ปัญหาหลักในชุมชนที่ได้สัมภาษณ์ประธานชุมชน (Tetsong, 2018) และกรรมการชุมชนผู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชนบางบัวพัฒนา พบว่า “ชุมชนมีปัญหาเรื่องของเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมอบให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านขาดความเข้าใจในการนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ส่งผลกระทบในการชำระหนี้คืน คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการมีทำงานกองทุนหมู่บ้านหรือที่นิยมเรียกว่าจิตสาธารณะ มีความเข้าใจว่าเป็นการทำงานเพื่อส่วนร่วมเป็นภาระ ประชากร เป็นหนี้นอกระบบ หนี้กองทุนหมู่บ้าน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ประชากรฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี ฉะนั้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้ด้านการพัฒนา ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย การจัดการรูปแบบและวิธีการพัฒนาคนในชุมชน”

จังหวัดสมุทรปราการนับได้ว่าเป็นเมืองที่แวดล้อมไปด้วยเขตย่านของโรงผลิตอุตสาหกรรมต่างๆ ราคฐานของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงานในอุตสาหกรรม ซึ่งมีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลางและมีสภาพของสังคมคนทำงานที่มีหนี้สินมากกว่าการออมเงิน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีวินัยทางการเงินและมีการออมทรัพย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงมีนโยบายมอบหมายให้สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งสหกรณ์ในจังหวัดเพิ่มด้วยวัตถุประสงค์จังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานจำนวนมาก ความน่าจะเป็นที่คาดการณ์คือทุกโรงงานควรจะมีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อให้เศรษฐกิจโดยรวมของครอบครัวดีขึ้น เมื่อรับนโยบายจึงได้ร่วมประชุมกับกระทรวงแรงงานมีมติร่วมกันว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก อันเนื่องจากเกิดจากปัญหาสภาพกับนายจ้าง สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับชุมชนบางวัวพัฒนาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ตามโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้าน ที่ไม่สามารถบริหารและนำพาเงินกองทุนที่ได้มาจากรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ยังขาดการนำความรู้ ความเข้าใจในการจัดการระบบการเงินอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ขาดการนำความรู้ด้านบัญชีและรูปแบบการบริหารจัดการไปใช้ในการบริหารเงินกองทุน มุ่งเน้นไปในเรื่องการใช้อำนาจ ที่ไม่ชอบธรรม ตีความเข้าข้างตนเอง ออกระเบียบวิธีการใหม่ เพื่อให้ได้มาอันประโยชน์ส่วนตน ผิดหลักการบริหารเงินกองทุนและหลักคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นผลกระทบให้สภาพแวดล้อมปัจจุบันการติดตามนำเงินกองทุนหมู่บ้านมาบริหารความต้องการด้านเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนบางวัวพัฒนา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ
2. เพื่อนำเสนอโมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

- 1) แกนนำชุมชนบางวัว ได้แก่ ประธานชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่ชุมชน ผู้นำชุมชน ไกล่เคียง เทศบาล สำโรงใต้ พระสงฆ์วัดโยธินประดิษฐ์ วัดประจำชุมชน จำนวน 12 คน
- 2) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย พัฒนาสังคม จังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลตำบล ตำรวจชุมชน สาธารณสุขตำบล นักพัฒนาชุมชนบางวัว

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 3 ระดับ เพื่อให้มั่นใจในสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา

- 1) แบบสำรวจสภาพปัญหา เพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่

ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางบัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่น ชุมชน และระดับจังหวัด

2) จัดทำแบบสอบถาม ลงพื้นที่เพื่อทำการประชุมกลุ่มตัวแทนประชาชนในชุมชนบางบัว พร้อม แบบสัมภาษณ์ ปัญหาการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านแบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษากระบวนการ กับตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการลักษณะงานของ สภาพเศรษฐกิจในชุมชน ตลอดจนอาศัยแนวทางผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือโดยใช้กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control, AIC) เพื่อให้เกิดการสร้างระบบการมีพลังจิตอาสา จิตสาธารณะใช้ในกลุ่มสัมมนากลุ่มย่อย

3) แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางบัว พร้อมนำปัญหาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและการตอบแบบสอบถาม มาร่วมคิด เพื่อหาแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีเอกภาพในชุมชนบางบัว โดยกลุ่มนี้ได้เชิญประธานสหกรณ์ออมทรัพย์กรุงเทพฯ ร่วมอภิปรายข้อดี ข้อเสียในการเล่นหอยไต้ดิน หอยบนดิน และการพนันต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนจิตสาธารณะ สามารถนำความรู้ไปเริ่มเริ่มปรับใช้ในตนเองและครอบครัว เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างแนวทางร่วมกัน

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะแรก ประชุมกลุ่มย่อย ประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อจะได้นำปัญหาสภาพโดยรวมที่ได้มาจากสองกลุ่ม เพื่อทำการวิเคราะห์ทำการ SWOT สภาพปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางบัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมา ระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางบัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการที่มีต่อชุมชน ต่อจากนั้นจากการพัฒนาการให้มีส่วนร่วมของชุมชนโดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่และพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเองเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบางบัว ที่ให้ทุกคนในชุมชนรวมพลังกัน เป็นกลุ่มหรือองค์กรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจในชุมชนบางบัวด้วยตนเอง โดยเน้นบทบาทของคนในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ส่วนของเทศบาลตำบลสำโรงใต้ และ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือให้ข้อมูลในการแก้ปัญหาและกองทุนสวัสดิการตามปีงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ

ระยะที่สอง เป็นขั้นของการสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาผู้นำจิตสาธารณะ โดยดำเนินการในลักษณะของนำปัญหาที่ได้จากการทำการวิเคราะห์การทำ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนหาแนวทางแก้ไขโดย การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกในชุมชน ควบคู่กับทีมวิจัยและที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการความคิดที่เปลี่ยนแปลงบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนบางบัวมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบางบัว โดยเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคล สามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ไขเศรษฐกิจชุมชนบางบัวในบริบทของชุมชนฯ ทั้งในเชิงของการป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาควบคู่กันไปเพื่อความยั่งยืน

ระยะที่สาม นำแผนสู่การปฏิบัติ โดยตัวแทนชุมชนนำมาตราการต่างๆสู่การพิจารณาในเวทีการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชนบางบัว ทีมผู้วิจัย ได้นำมาตราการที่กำหนดโดยผู้นำชุมชนบางบัวสู่การปฏิบัติ โดยมีกิจกรรม (1) การจัดการความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้าน (2) การจัดกลุ่มเล่นหอยด้วยการออม (3) กิจกรรมพัฒนาต้นกล้าจิตสาธารณะ

(4) กิจกรรมลดปัญหาการใช้เวลาว่างที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนในชุมชนบางบัว เรียนรู้บัญชีครัวเรือนเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว บนพื้นฐานของวิถีชีวิตในชุมชนบางบัว ทีมผู้วิจัย จัดให้มีครูเป็นที่ปรึกษา คือ วิทยากร เฉพาะเรื่องและ วิทยากรในเครือข่ายจิตอาสา จังหวัดสมุทรปราการ

ระยะสุดท้าย ทีมผู้วิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินชีวิตประจำวัน ในจำนวน 12 ครัวเรือน ของกลุ่มผู้นำชุมชนบางบัว ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาในระยะที่สาม ในจำนวนกิจกรรมทั้ง 4 เพื่อให้ครอบครัว ดังกล่าวมีโอกาสเล่าเรื่องและแสดงผลลัพธ์ทั้ง 4 กิจกรรม เพื่อนำมาออกแบบในการเล่าเรื่องความสำเร็จในการร่วมพัฒนาตามแผนการปฏิบัติในระยะที่สาม นำเนื้อหาความภาคภูมิใจ ข้อดี อุปสรรค มาเล่าเรื่องเพื่อเป็นต้นแบบในขยายผลในชุมชนบางบัว ซึ่งผลลัพธ์ที่ดีจะสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างพลังเสริมอำนาจในการมาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนร่วมกับคนในชุมชนบางบัว ซึ่งในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการขั้นตอนนี้ ทีมผู้วิจัย ถอดบทเรียนพร้อมได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลในครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรม ใช้กลยุทธ์ตาม “พระราชดำริบำบัดน้ำเสียโดยหลักการนี้เป็นวิธีที่ง่ายประหยัดพลังงาน และสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลา ซึ่งแสดงถึงพระปรีชาสามารถอันสูงยิ่งในพระวิริยะอุตสาหะที่ทรงทุ่มเทเพื่อความสุขของปวงชนทั้งหลาย” ผู้นำชุมชนบางบัว ในส่วนที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ได้จัดเวทีกลุ่มย่อยครั้งสุดท้ายในผู้นำชุมชนบางบัวจำนวน 12 คน เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นการประเมินที่ทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อทำการถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างทีมผู้วิจัยกับผู้นำชุมชนบางบัว โดยใช้หลักการวิเคราะห์ทำการวัดผลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ (Output outcome and impact) เพื่อที่จะหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไปตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็ง ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะในลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและสรุปผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นำไปสร้างโมเดลภาพชีวิตของชุมชนบางบัว ที่มีเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากเครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากกลุ่มประชากร 4 กลุ่ม นำมาเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

1) วิเคราะห์ทำการ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนซึ่งเป็นมิติของผู้นำและมิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางบัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมากระบวนการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางบัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ ทำการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการแก้ปัญหา ความเป็นไปได้ของการแก้ปัญหาได้จริงของชุมชนบางบัว

2) นำเครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลให้สอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวประชากร ผ่านการถ่วงดุลความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ต่อจากนั้น ออกแบบแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนเป็นโมเดลชื่อว่า บางบัวโมเดลแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิจัย

1. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางบัวผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ

ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางบัว พบว่า ผู้นำชุมชนบางบัว ก่อนร่วมกระบวนการวิจัยนั้น ผู้นำชุมชนมีความขัดแย้งและมึนงงความรู้พื้นฐานในด้านบัญชี ความรู้เรื่องกฎหมาย ความรู้เรื่องการทำหน้าที่จิตสาธารณะในการที่จะดำเนินการนำกลุ่มผู้นำชุมชนให้มีพลังงานจิตสาธารณะ ประเด็นปัญหาที่พบเป็นรูปธรรมคือ กองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านหนึ่งหมู่บ้าน พบหลักฐานในพื้นที่ว่ามีระบบการให้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน แต่ไม่มีความเข้าใจในระบบการติดตามประกอบกับผู้เป็นคณะกรรมการชุมชนหลายคน มีความกังวลใจในเรื่องของการทำงานเพื่อส่วนรวมจะมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวทั้งทางตรงและทางเศรษฐกิจครอบครัว กระบวนการสร้างคณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารกับชุมชนต้นแบบ 6 แห่ง ได้แก่ (1) แม่แจ่มโมเดลพลัส (2) วัดสุทธิโมเดล (3) สร้างทุนทางปัญญาของธนาคารกรุงไทย (4) มูลนิธิปัญญานันทาราม (5) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด (6) สหกรณ์ออมทรัพย์กรุงเทพฯ จังหวัดสมุทรปราการ และนำมาสร้างกิจกรรม 4 ครั้งประกอบด้วย (1) วางแผนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (2) ลงมือปฏิบัติ (3) กำหนดเป้าหมายร่วมกัน (4) เพิ่มพูนความรู้ปลูกศรัทธา

ผลลัพธ์การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนา เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ติดตามผลการศึกษาดูตามเครื่องมือวิจัย พบว่า ในเรื่องชุดความรู้บัญชีครัวเรือน ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย

คุณลักษณะของผู้นำ 9 ประการ 1) ผู้นำมีจิตเป็นบุญ 2) ผู้นำมีโลกทัศน์กว้าง 3) ผู้นำจิตเข้มแข็งคิดวิเคราะห์ 4) ผู้นำสื่อสารมีเมตตา 5) ผู้นำมีความรู้บัญชีเบื้องต้น 6) ผู้นำวิธีตัดสินใจ 7) ผู้นำวิธีสร้างเครือข่าย 8) ผู้นำรู้จักสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง 9) ผู้นำตั้งใจถึงฟังได้ของผู้นำชุมชนบางบัว

ผู้นำต้องปลูกคุณธรรมในงานวิจัยนี้ นำหลักธรรมสังคัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ภาวนา 4 และการดำเนินกิจกรรมในการบ่มเพาะผู้นำในชุมชนบางบัว ด้วย บุญกิริยาวัตถุ 10 ตลอดจน มีพี่เลี้ยงคือทีมผู้วิจัยและหน่วยงานภาครัฐ เป็นแกนกลางในการเกื้อกูลผู้นำชุมชนบางบัว ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา ร่วมกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาตามกรอบแนวคิดงานวิจัยอย่างเป็นเอกภาพ ฉะนั้น การเสริมสร้างจิตสาธารณะนั้นผ่านรูปแบบ กิจกรรม ผู้นำที่มีพลังจิตสาธารณะเกื้อกูลความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่มีปรากฏให้เห็นมากมายอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย รวมถึง คุณค่าของผู้นำ และ เงินงบประมาณจากหน่วยงานที่สนับสนุน แนวคิดทฤษฎีแนวทางพระพุทธศาสนาจิตสาธารณะ แนวคิดการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลง หลักธรรมในกลุ่มพัฒนาผู้มีจิตสาธารณะ ทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างการตระหนักรู้ การเห็นปัญหาและคุณค่าของบริบทชุมชนบางบัวนอกจากนี้ได้นำหลักการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง: หลักไตรสิกขา การประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้นำชุมชนบางบัว เกิดศรัทธาและมองเห็นหลักการและวิธีการ ของรูปแบบเป็นให้เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ถอดบทเรียน 6 โมเดล และ งานวิจัยบทความวิชาการ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมเหล่านั้นนำมาซึ่งประโยชน์และความพึงพอใจ ความสุขร่วมกันของคนในชุมชนแบบประจักษ์ชัดมีความสัมพันธ์ที่แท้จริงเป็นทางบวก เป็นปัจจัยสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงผ่านความเชื่อในความสัมพันธ์และสร้างความมั่นใจของผู้นำกลุ่มจิตสาธารณะและผู้ร่วมพลังงานจิตสาธารณะเชิงสร้างสรรค์และรับใช้สังคมด้วยอุดมการณ์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society) เกื้อกูลให้เป็นสังคมที่ Clear Fair Care Share แบบยั่งยืน

2. โมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ประกอบด้วยหลักการและวิธีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อผลกระทบหนี้สินครัวเรือน นอกจากนี้ได้ชุด

ความรู้ปัจจัยความสำเร็จเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) เป้าหมายหลักที่สุดของผู้คนในชุมชนบางบัวคือการฝึกฝนชีวิตที่รู้จักออม รู้จักเก็บ รู้จักใช้ มีจิตวิญญาณอุดมการณ์เดียวกันที่จะดูแลสมาชิก คณะผู้นำจิตสาธารณะชุมชนบางบัวจะเป็นที่ร่วมพลังคนดี คนเก่ง คนมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่าและความหมายในชีวิต ลดทอนเรื่องเงินการกู้หนี้นอกระบบ ลดทอนการเล่นหวยด้วยการออมลดทอนเรื่องค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นตามเครื่องมือตาราง Excel Worksheet วัตถุประสงค์ออกแบบคำนวณการรายรับ-รายจ่ายประเดือน ซึ่งเป็นนวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดทอนด้วยการออม ที่แสดงให้เห็น คือหลักการคิดและวิธีการที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน วิธีการคือนำตารางดังกล่าว โดยทีมผู้วิจัย จะทำการให้คำปรึกษา ออกแบบทำการวิเคราะห์รายได้และค่าใช้จ่าย หนี้สินที่เกิดขึ้น ให้คำแนะนำเป็นราย ๆ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะครัวเรือน พร้อมดำเนินกิจกรรมทำการวัดผลการพัฒนาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนวัตกรรมบัญชีครัวเรือน ให้ผู้นำชุมชนได้เรียนรู้เพิ่มความเข้มแข็ง เป็นเสาเศรษฐกิจให้ของชุมชนบางบัวการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนบางบัวอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางบัวเรื่องชุมชนบางบัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คณะผู้วิจัยนำเสนอการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางบัว เป็นภาพองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อสังคม“บางบัวโมเดลแนวทาง พัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

กลไกการทำงานของโมเดล การบริหารการเปลี่ยนแปลงสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนบางบัว เข้าใจปัญหา และใช้เป็นโอกาสที่จะปรับทัศนคติตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Change Management) นำไปสู่ สโลแกนเอกลักษณ์ ผู้นำชุมชนบางบัว “ต้นแบบ ต้นคิด ซื่อสัตย์ มีสติ มีวินัย” ดังนี้

1) **พัฒนาผู้นำชุมชนบางบัว** โดยใช้ความพยายามที่จะลงมือแก้ไขร่วมกัน และ ผู้นำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการออกแบบ และ ทดสอบวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน

2) **วัฒนธรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต** โดยทำความเข้าใจในบทบาทของการสร้างวัฒนธรรม ต่อพฤติกรรมและความสามารถในการส่งมอบการพัฒนาของชุมชนบางบัว อย่างต่อเนื่องทำความเข้าใจสาเหตุของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นประจำและนำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการให้รัดกุม เพื่อป้องกันความผิดพลาดในอนาคต รับรู้ประโยชน์ที่ชัดเจน และ นวัตกรรม ที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

3) **การนำความรู้สู่การปฏิบัติ** โดยนำความรู้และทรัพยากรทุกประเภท สามารถเข้าถึงได้ ถูกนำมาใช้งาน ถูกแลกเปลี่ยน เห็นผลในการลดการเล่นห่วยเพื่อการออม ขยายผลไปสู่ อุปนิสัยในการเก็บเงินออมก่อน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เศรษฐกิจที่ดีในครอบครัวและชุมชนบางบัว

4) **พัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership)** โดยเสริมสร้างผู้นำชุมชนบางบัว มีความเชื่อมั่นในความคิด มีจิตสาธารณะที่สามารถ ผสมผสานทักษะเทคนิคการพัฒนาความคิด เอาใจใส่ชุมชนให้มีคุณภาพ กับ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิผล และทักษะเชิงสัมพันธ์ การวัดผลติดตาม ผู้นำสามารถ ใช้ข้อมูลแบบเรียลไทม์ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืน

5) **มีการประเมินผล** โดยร่วมจัดทำแผนพัฒนาที่เริ่มต้นจากความเข้าใจในความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่ามีกระบวนการเรียนรู้และช่องทางรับฟังเสียงสะท้อนในชุมชนบางบัว ตอบโจทย์วิจัย

6) **เสริมความผูกพันในชุมชน** โดยผู้นำชุมชนบางบัวและภาครัฐมีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับและทุกบทบาท สามารถส่งเสียงสะท้อนให้ (Engagement) กับทีมพัฒนาของภาครัฐการเสริมพลัง มีการได้ยิน การรับฟังและการตอบสนองต่อเสียงสะท้อนเพื่อปรับปรุง

อภิปรายผล

จุดเด่นของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางบัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนบางบัว โดยเฉพาะท่านประธานและคณะกรรมการส่วนหนึ่ง มีความขยัน เอาใจใส่ในการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนที่ผ่านมา เพียงแต่ไม่ตรงประเด็นในเรื่องปัญหาพื้นที่เรื่องหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการไม่ได้วางแผนการเงินในครอบครัว เมื่อมีผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อเรื่องต่างๆ ในชุมชนบางบัว รวมถึงความขัดแย้งกันในการแก้ปัญหา เมื่อทีมผู้วิจัย ได้ศึกษาสภาพปัญหา พวกกันส่งเสริมกระบวนการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หากทางออกสำหรับครอบครัวที่เป็นหนี้สินมาก นำมาเป็นต้นแบบในการจัดการหนี้สินของคนในชุมชนบางบัว กลุ่มผู้นำจิตสาธารณะบางบัว ช่วยประคับประคองให้เดินถูกทาง ซึ่งนี่คือปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางบัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในเชิงระบบการพัฒนาบุคลากรที่เป็นทางโลกและวิชาการ โดยมีหลักธรรมเป็นแกนกลางหล่อเลี้ยงหัวใจผู้นำชุมชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม

กล่าวโดยสรุป คณะผู้วิจัยและผู้นำชุมชนบางบัว เห็นความสำคัญของจิตสาธารณะ ที่มุ่งเน้นถึงความรับผิดชอบในความรับผิดชอบที่มีอยู่ในตนเอง ถึงแม้ว่ากลุ่มบุคคลที่ผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอน ถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับการปลูกฝังจิตสาธารณะ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพุดชั้วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโค ที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น (Tripitaka: 25/1/23)

คำว่า จิตสาธารณะ จะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้น มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมบ่มเพาะผ่านการสั่งสอนจิตใจมาดีแล้ว ดัง พระพุทธภาษิตที่ปรากฏข้อความว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพุดดี หรือ ทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามเขาไป ฉะนั้น Tripitaka: 25/1/24)

งานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมนี้ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางจริยธรรมของนิยาม 5 ทำให้มองเห็นชีวิตประกอบด้วยเหตุปัจจัยที่หลากหลาย นั่นคือ กฎแห่งกรรมและกฎแห่งธรรมชาติ ส่วนการสร้างกระบวนการสร้างผู้นำบางบัวให้มีจิตสาธารณะเกื้อกูลให้เป็นคนใจกว้าง ไม่มองชีวิตเป็นเรื่องคับแคบคือการนำปัญหามาสามารถแก้ไขได้ตรงประเด็นของพื้นที่ตามบริบท นอกจากนี้ด้วยรูปแบบของกิจกรรมทำให้มองเห็นว่าชีวิตเป็นกระบวนการทางธรรมชาติเป็นไปตามเหตุปัจจัย ทำให้เข้าใจถึงทฤษฎีพุทธว่ากรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรมเป็นกฎที่มีผลต่อชีวิตมนุษย์ เพราะฉะนั้น ผู้นำชุมชนบางบัวต้องนำคุณธรรม “สติปัญญา” มาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ เพื่อกำกับความคิด การกระทำ เพื่อไม่หลุดไปอยู่กับความเสี่ยงที่มันเสี่ยงเกินไป หรือ หลุดไปในการพัฒนาที่มันก้าวกระโดด เน้นพึ่งพาตนเอง มีความเป็นธรรมต่อมวลคนในชุมชนบางบัวผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะอยู่แบบยั่งยืน ต้องยึดหลัก 3 อยู่ คือ อยู่ให้ร่วมกัน อยู่ให้รอด อยู่แบบมีความหมาย โดยใช้หลักการเชื่อมโยงบูรณาการกับภาครัฐ ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้แนวทางการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 – 2564)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะต่อพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสมุทรปราการ นำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนบางบัว ตามโมเดลชุมชนบางบัวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นเครื่องมือในการบริหารหนี้สินครัวเรือน ในเรื่องเงินงบประมาณสู่ชุมชนบางบัว เพื่อประโยชน์ในระบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจครอบครัว ส่งผลให้ตอบโจทย์แผนงานบูรณาการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ที่ 8 จึงขอเสนอแนวคิดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจครอบครัวส่งผลเศรษฐกิจชุมชนบางบัว นับเป็นเครื่องมือในการบริหารหนี้สินครอบครัว ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ที่ 8 กล่าวคือขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ผู้นำชุมชนคือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหานี้ครัวเรือน ฉะนั้น การพัฒนาชุมชนให้เข้าใจ มองเห็นความสำคัญของปัญหานี้สินซึ่งเป็นปัญหาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาขยายผลโดยการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตำบลสำโรงใต้ จ.สมุทรปราการ เพื่อสร้างพื้นที่ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะให้ขยายเป็นเครือข่ายวงกว้าง

2) การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุคุณลักษณะผู้นำต้นกล้าสาธารณะ เพื่อเป็นฐานในการนำไปพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

Reference

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok MCU Press.
- Kulcharoen., S. (2018). Mayor of Pu Chao Samingphrai City, Samrong Tai Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province. *Interview*. December, 25.
- Tetsong., S. (2018). Chairman of Bang Wua Pattana Community Committee and 7 village committee members in the Bang Wua Pattana Community Office, Samrong Tai Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province. *Interview*. December, 25.
- The leader of the provincial government cooperative. (2018). *Interview*. March, 24.
- Chaipattana Foundation. Retrieved April 11, 2019, from <http://www.chaipat.or.th>.